Алтынньы 2 к. Чэппиэр № 107 (8338)

Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!

ЭҢСИЭЛИ

Нам улууһун хаһыата — 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Тыл — омук баар-суох сыаннаһа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биирдии норуот бэйэтин ураты майгыннаах культуратын, үгэстэрин, тылын харыстыыр суверенная быраптаах.

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

УЛУУС ДЬАҺАЛТАТЫГАР

КҮҺҮҢҮҢҮ-ҚЫҺЫҢҢЫ КЭМҢЭ ЫЫР БАЛЫҚТАРЫ ХАРЫСТААҺЫН ЫЙЫН ЫЫТЫЫ ТУҺУНАН

Саха Республикатын балыгын саппааһын харыстыыр туһунан Балаһыанньаҕа сөп түбэһиннэрэн, Нам улууһун сиригэр-уотугар күһүҥүҥ-қыһыҥҥы кэмҥэ ыыр балыктары харыстааһын ыйын биллэрэргэ. Онон сибээстээн дьаһайабын:

1. 1997 сыл алтынньы 1 күнүттэн сэтинньи 1 күнүгэр дылы күһүҥүҥ-қыһыҥҥы кэмҥэ ыыр балыктары харыстааһын ыйын биллэрэргэ.

2. Ый ыытыллар кэмигэр балыгы бултуур бары тэрилтэлэр, любитель-булчуттар илиминэн, бреденинэн, муҥханан Лена уонна Алдан өрүстэргэ, кинилэргэ түһэр үрэхтэргэ, туспа сытар күөллэртэн уратыларга, балык хаһаайыстыбатын ууларын бары учаастактарыгар бултуулларын боборго.

3. «Бил» ООО уонна «Түбэ» ТОО быйылгы промысловай бултаһыҥҥа лицензиялаах тэрилтэлэр ыйыллыбыт учаастактарга Нам улууһунааҕы айылҕа харыстабылын комитетын көҥүлүлэн балыктааһыны тэрийэллэригэр.

4. Өлүөнэ өрүстэн 5 км иһигэр баар нэһилиэнньэлээх пууннар олохтоохторугар тугунковай бреденинэн спортивнай балыктааһыны көҥүллүүргэ.

5. Бу дьаһал туолуутун хонтуруолун улуустааҕы айылҕа харыстабылын комитетыгар (Попов М. С.) сүктэрэргэ.

Нам улууһун дьаһалтатын баһылыга А. Н. ЯДРЕЕВ.

29.09.97 с. № 736 рп.

НАМ СЕЛОТУН СОҔУРУУ МИКРООРОЙУОНУГАР ОСКУОЛАНЫ УОННА ОҔО САДЫН АҺАР ТУҺУНАН

Нам селотун соҕуруу микрооройуонугар Намнааҕы педучилищеҕа уонна Даадарга нэһилиэнньэ элбээбитинэн уонна төрөппүттэр үгүс көрдөһүүлэринэн, педучилище урукку үөрэнэр корпуһа босхоломмутунан, дьаһайабын:

1. 1997 сыл алтынньы 1 күнүттэн Намнааҕы педагогическай училище урукку үөрэнэр корпуһун базатыгар 25 миэстэлээх оҕо садын уонна начальнай оскуоланы аһарга.

2. Бу үөһээ аатталлыт учреждениелары Нам селотун дьаһалтатын (баһылык Протопопов И. С.) балансатыгар туруорарга.

3. Улуустааҕы үп управлениетын (начальник эбээһинэһин толороччу Попова В. В.) Нам селотун оҕо садтарын группаларын сарбыйыы суотугар ити учреждениелары үбүлээһинҥэ средстволары буларыгар эбээстиргэ.

4. Улуустааҕы үөрэх управлениетын (начальник Дьячковская Н. Г.) уонна Нам селотун дьаһалтатын (баһылык Протопопов И. С.) оҕо сада уонна начальнай оскуола сөптөөхтүк үлэлиилэрин хаачыйарга туһаннаах миэрэлэри ылалларыгар эбээстиргэ.

5. Бу дьаһал туолуутун хонтуруолун улуус дьаһалтатын баһылыгын бастакы солбуйааччыга Иванов Е. Е. сүктэрэргэ.

Улуус дьаһалтатын баһылыга А. Н. ЯДРЕЕВ.

БИҺИГИНИ ТУОХ КҮҮТЭР

ПРАВИТЕЛЬСТВО МУННЬАҔАР

Балаҕан ыйын 26 күнүгэр СР Правительстотын мунньаҕа буолла. В. П. Федоров салалтатынан икки боппуруос иҥэн-тоҥон быһаарылынна: экономика министерствота оҥорон киллэрбит «СР 1998 сылга социальнай-экономическай сайдыытын туһунан» сабаҕалааһынын, быйыл атырдьах ыйын 22 күнүгэр Киин энергоройуонҥа буолбут саахалланыы түмүгүн.

Мунньах саҕаланыытыгар В. П. Федоров республикатааҕы налоговой инспекция начальнигыттан И. Г. Сухомясовтан нолуок киириитэ хайдаҕын туһунан ыйытта. Онуоха Сухомясов: «Барытын бэйэҕит билэн олороҕут балаһыанньа туох да үчүгэйэ суох. Уонтан тахса тыһыынча араас тэрилтэ баар, барыларын кыайан хонтуруоллуур кыахпыт суох. Тэрилтэлэр «үһүс сирэй» нөҥүө үлэлииллэр. Нолуок киириитэ толору буолуо диэн мэктиэлиир кыахпыт суох» диэтэ.

Экономика министерствота 1998 сылга республика социальнай-экономическай сайдыытын билгэлээһинэ эмиэ киһини уоскуппат. Экономика министрин бастакы солбуйааччы П. Д. Барашков иһитиннэрбитинэн, анализ уонна сыаналаһын бөрүкүтэ суох. Ол курдук, промышленность уонна тыа хаһаайыстыбатын валовой бородууксуйата 2-4 %-нан таҥнары түһэрэ күүтүллэр. Гражданнар дохуоттара 13,8 %-нан кыччыа. Быһа холоон 48 тыһыынча үлэтэ суох киһи баар буолуо, бу быйылгы көрдөрүүттэн сэттэ төгүлүнэн улахан. Таблицанан көрдөрдөххө, маннык:

Экономика хайысхалара	1996 с. тыһ. киһи	1997 с.	1998 с.
Үөрэҕирии	68	68,2	47
Культура, искусство	12,8	12,5	10,2
Наука	4	4,4	2,8
Салалта органнара, о.и. быраабы харыстыыр, сууттар	26,1	26,7	13,7
Промышленность	90,9	86,9	83,3
Тыа хаһаайыстыбата	55,8	47,7	46,6

Республика экономикатыгар үлэлиир дьон ахсаана сылын аайы аччаан иһэр: 1996 с. — 529,9 тыһ., 1997 с. — 519,1 тыһ., 1998 с. — 468,1 тыһ. киһи буолуоҕа. Көрөргүт курдук, кэлэр сылга үлэтэ суох киһи ахсаана эмискэ элбиир чинчилээх.

Ол эрээри барыта куһаҕан буолбатах. Экономика валовой дохуотун 31 %-нын рынок сыһыаннаһыытын тэрилтэлэрэ оҥоруохтара, ол эбэтэр рыночнай сыһыаннаһыы өҥөтө улаатыаҕа.

Правительство председателэ эппитинэн, көмүһү хостоохун рентабельноһа үрдүөҕэ. Нефть, газ уобалаһыгар балаһыанньа эмиэ куһаҕана суох.

Правительство сорох чилиэннэрэ, баар балаһыанньаны бөрүкүтэ суоҕунан ааҕан туран, бэйэлэрин санааларын эттилэр. Экономика министерствота бэйэтин билгэлээһинин кытта тоҕо бюджет бигэргэниэн иннинэ сиһиһиннэрбэтэ? Бу саҕаланаһын хайаан да, программа курдук, туолуохтаах дуо? Үлэтэ суох киһи ахсаана тоҕо эмискэ улаатыахтааҕый? Балаһыанньаттан тахсар суол баар дуо?

...Иккис боппуруос Киин энергоройуонҥа атырдьах ыйын 22 күнүгэр буолбут саахалланыы туһунан. Биллэрин курдук, Дьокуускайдааҕы ГРЭС-кэ газ биэриитин технологическай режимэ кэһиллибитин түмүгэр электростанция газотурбиннай установкалара тохтообуттара. Алта аҥар чаас устата куоракка уонна чугастааҕы улуустарга электричество барбыта. Уоту туһанааччыларга улахан экономическай хоромньу оҥоһуллубута, бэл киһи өлүүтэ тахсыбыта. Энергетика, коммунальнай хаһаайыстыба госкомитетын председателэ Ф. Х. Гробман отчуоттаабытынан, авария биричиинэлэрин анал комиссия быһаарда, буруйдаахтар эппиэккэ тардылыннылар.

Александр ЯКОВЛЕВ.

«Эҥсиэли» хаһыакка 1997 сыл бүтэһик ыйдарыгар уонна 1998 сыл бастакы аҥарыгар хаһыакка сурутуу ыытылла турар.

Тэрилтэлэргэ 0,5 коэффициеннаах чэпчэтии көрүллүбэт.

Улуус хаһыатыгар биир ыйга сурутуу сыаната 12400 солк., тэрилтэлэргэ — 24800 солк.

Үс ыйга биирдиилээн дьоҥҥо — 37200 солк., тэрилтэлэргэ — 74400 солк. Оттон сыл аҥарыгар биирдиилээн дьоҥҥо сурутуу сыаната 74400 солк., тэрилтэлэргэ — 148800 солк.

Аҕааччылар уонна тэрилтэ салайааччылара, улуус хаһыатыгар суруттараргытын умнуманг!

Министерство связи Российской Федерации

АБОНЕМЕНТ на газету **54889** (индекс издания)

„ЭҢСИЭЛИ“ Количество комплектов

на 19____ год по месяцам:

1	2	3	4	5		7	8	9	10	11	12

КУДА _____ (почтовый индекс) (адрес)

КОМУ _____ (фамилия, инициалы)

Доставочная карточка на газету **54889** (индекс издания)

ПВ ____ место ____ литер ____

„ЭҢСИЭЛИ“

Стоимость подписки ___ руб. ___ коп. перенадресовки ___ руб. ___ коп. Количество комплектов:

на 19____ год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

КУДА _____ (почтовый индекс) (адрес)

КОМУ _____ (фамилия, инициалы)

ХОМУУР — 97

АЙМАХТЫЫЛАР ХАҺААЙЫСТЫБАЛАРА

Кыһыл Дэриэбинэ. Наум Наумович Сивцев салайаачылаах «Сухаһыт» баһынай хаһаайыстыбата 330 гектарга сиэмэни, 1 гектарга хаппыыстаны уонна бэйэлэригэр анаан хортуоппуйу үүннэрдилэр. Ол туһунан хаһаайыстыба салайааччыта маннык кэпсиир:

— Быйыл сиэмэ бастаан утаа син үүммүт курдук буолбута. Кэлин үһүн ардахтар түһэннэр кэнчээрилээн сиэмэни буорту оҥордо. Итиниэхэ эбии нэһилиэнньэлээх пууннар тастарынааҕы баһыналар ааннарын сүөһүлээхтэр соруйан аһаннар, сүөһү киирэн мэччийдэ уонна тэбистэ. Аны сотору-сотору ардахтар түһэннэр хомуур үлэтин атахтаатылар. Кэнники ардах үһүннүк уонна күүскэ түһэн баһыналарбыт уонна суолларбыт бадараан буоллулар. Бу күннээҕи туругунан 40-чэ гектартан дьэһимиэни хомуйдубут. 1 гектартан ортотунан баара-суоҕа 2-лии центнер үүнүүнү ыллыбыт, — диир Наум Наумович.

Кэлиҥҥи ардахтар иннилэринэ Кыһыл Дэриэбинэ анныгар, Балыйа таһыгар 7 киһи хаппыыста хомуйаллар-ыгар сыруттыбыт. Манна Сивцева А. Н., Тихонова (Сивцева) В.Н., Уваровскай И. И., механизатор Аммосов Н. Н. о.д.а. хаппыыста быһыытыгар үлэлии сылдьаллар. Наум Наумович кыыһа Акулина Наумовна:

— Биһиги бары Наум Наумович оҕолоро, сиэннэрэ, аймахтара үлэлии сылдьабыт. Бу иннигэр хортуоппуйбутун хостообуппут. 200 куулу сиэмэҕэ анаан уурбуппут. Көрөргүт курдук хаппыыста үүнүүтэ үчүгэй. Ол эрээри ыһыыбыт кыра.

Баһынайдар быйылгы үүнүүттэн эһиилги ыһыыга сиэмэни уурдулар.

В. ВАСИЛЬЕВ.

АХСЫННЬЫ 28 КҮНЭ — ИЛ ТҮМЭН БЫЫБАРА

Өссө төгүл итэҕэйиэҕиҥ!

Саха Республикатын Государственнай мунньаҕар республика парламеныгар, быыбардар бу дьыл ахсыннь ыйга буолаллар. Төһө да аҕыйах сыл үлэлээбитин, бэйэтин остуоруйатыгар саҥа хардыылары дьэ оҥортоон эрэрин аахсыбакка, кини тэрээһинигэр, депутаттарын ахсааныгар, быыбарданар бэрээдэгэр уо.д.а. улары-тыылары киллэрэргэ араас этиилэр оҥоһуллаллар. Ол эрээри, мин сабаҕалыырбынан, быйыл Ил Түмэммитигэр улахан уларыйыылар оҥоһуллубаттара буолуо, арай үөһээҥи уонна аллараа палаталарын депутаттарын ахсааннара тэҥнэнниллэн отут биэстиигэ тиэрдиллиэ, ол эбэтэр хас улуус аайыттан иккилии депутат талыллыа. Инньэ гынан, быйыл Республика уонна Бэрэстэбиитэллэр палаталарыгар кими да кытта кыттыгаһа суох бэйэбит депутаттардаах буолуохпут диэн эрэнэ саныыбын. Онуоха кимнээҕи талар туһунан толкуйдуур кэм кэллэ дии санаан, бэйэм биир кандидатурабын улуус дьонун дьүүлүгэр туруорарга быһаарынным.

Саха республикатын Государственнай мунньаҕын (Ил Түмэн) Республикатын Палататыгар биһиги улууспутуттан, ол аата, Намнааҕы уокуруктан, Ларионов Егор Михайловичы иккис болдьоххо талыахайыҥ.

Биһиги улууспутугар Е. М. Ларионовы билбэт киһи суох буолуо. Кини — бэйэлээх бэйэбит киһибит. 1940 сыллаахха ахсынньы 4 күнүгэр Нам оройуонун Салбаҥ нэһилиэгэр төрөөбүтэ.

Егор Ларионов олоххо көхтөөх, кинриилээх-тахсыылаах кирбиини тутуһара, тэрийэр дьоҕурдааҕа, эрчимнээҕэ өссө оскуолаҕа үөрэнэ сыруттаҕына биллибитэ. Ол иһин орто оскуоланы бүтэрээтин кытта оччотооҕу оройуон комсомольскай тэрилтэтин салайааччылара ыччаты кытта үлэҕэ кинини туһаммытынан барбыппыт. Ол курдук кини комсомол райкомун инструкторынан, бөдөҥсүйбүт Среднеленскэй оройуон «Лена» колхоһун комскомун секретарынан, кэлин ЫБСЛКС Нам оройуонунааҕы комитетын иккис секретарынан талыллан үлэлээбитэ.

1970 сыллаахха Е. М. Ларионов Свердловскайдааҕы юридическай институту ситиһиилээхтик үөрэнэн бүтэрэн, хас да сыл устата Саха АССР Верховнай Суутун консультанынан, Ленскэй оройуон народнай судьуйатынан үлэлээбитэ. 1974—88 сылларга — партийнай үлэҕэ. 1988—93 сылларга төрөөбүт улууһугар оройуон Сэбиэтин председателинэн, ССКП райкомун бастакы секретарынан, онтон эмиэ оройуон Сэбиэтин председателинэн үлэлээбитэ, ити сылларга улуус экономикатыгар, культуратыгар, социальнай олоҕор биллэр-көстөр инники диэки хамсааһыннар оҥоһуллубуттара. 1993 сыл олунньу ыйыттан Саха Республикатын Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун Председателин солбуйааччынан үлэлээбитэ. Онтон 1993 сыл ахсынньы 12 күнүгэр Ил Түмэн Үөһээҥи палататыгар 18 №-дээх Намнааҕы уокуруктан депутатынан талыллыаҕыттан күн бүгүнүгэр диэри Парламент Үрдүкү Палататын Председателинэн үлэлиир, Россияҕа Федерация Сэбиэтин чилиэнэ, онно Сэбиэт законодательствоҕа Комитетын солбуйар председателэ. Көрөргүт курдук, Е. М. Ларионов үлэтин суола чаҕылхай, оройуон комсомольскай үлэһиттиттэн республика биир үрдүкү салайааччытыгар тиийэ үүннэ.

Ларионов Е. М. ханнык баҕарар үлэҕэ үрдүк эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһар, сылайар-элэйэр диэни аахсыбакка тэтимнээхтик үлэлиир, бэйэтигэр уонна үлэһиттэргэ үрдүк көрдөбүлү туруорар, иннникини өтө көрөн кэскиллээхтик, айымньылаахтык, дьону көҕүлүүрдүк дьаһайар, дьон кыһалҕатыгар, наадыйыытыгар ахсаабат болҕомтотун уурар. Саха Республикатыгар уонна Россия Федерациятыгар буолар улахан политическай түбэлтэлэргэ, ураты суолталаах государственнай докумуоннары бэлэмниргэ уонна ылынарга көхтөөхтүк кыттар. Ол курдук, Саха республикатын суверенитетын туһунан Декларация, СР Конституциятын (Сүрүн Сокуонун) барылларын бэлэмнээһиҥиҥэ, дьүүллэһиигэ, ылыныыга биир быһаарыылаах, тутаах салайааччы быһыытынан кыттан, республикабыт суверенитетын уонна государственноһын бөҕөргөтүүгэ улахан кылаатын киллэрбитэ. Россия Конституционнай сүбэ мунньаҕын чилиэнин быһыытынан активнайдык үлэлээн, РФ Конституциятыгар Федерация састаабыгар киирэр республикалар интэриэстэрин үрдүк таһымнаахтык көмүскэһэн, туох кыаллары барытын оҥорбута. РФ Конституциятын 5 ыстатыйатыгар Федерация састаабыгар киирэр республикалар бэйэлэрэ туспа государство буолалларын туһунан балаһыанньа киирэригэр биһиги Егор Михайловичпыт улахан өгөлөөҕүн Саха сиригэр эрэ буолбакка, Россия бары республикаларыгар улаханнык махтанан туран билиналлэр. Ити оттуҥнэн Е. М. Ларионовы Россия государственноһын бөҕөргөтүүгэ, федеративнай сыһыаннары салгыы сөптөөх суолунан сайыннарыыга өгөлөөх, дойдуга бүтүннүү биллибит государственнай быраап бөдөҥ специалиһынан ааҕаллар.

СР Государственнай мунньаҕа (Ил Түмэн) — республика дьаһайар тиһигэр эдэр тэрилтэ. Кини Конституциянан көрүллүбүт бастакы эрэ болдьоҕун үлэлээн бүтэрэн эрэр, саҥа оннун, сөптөөх миэстэтин булунан, үлэтинхамнаһын дьэ ииллээн-саҕалаан, дьэ идэтинэн таһаарыылаахтык үлэлээн эрэр. Ити курдук саҥа тэрилтэ атаҕар турарыгар кини Үөһээҥи палататын председателэ Ларионов Е. М. улахан өгөлөөҕө биллэн турар суол. Аны Егор Михайлович — Россияҕа Федерация Сэбиэтин биир активнай чилиэнэ, үгүс боппуруостар дьүүллэһиилэригэр кыттан элбэхтик тыл этэр, законодательство Комитетыгар элбэх сыратын биэрэн үлэлиир, Федерация уопсай тутулун бөҕөргөтүүгэ элбэх кыһамныытын уурар, Саха сирин интэриэстэрин дьаныардаахтык көмүскэһэр. Федерация Сэбиэтин делегацияларын састаабыгар киллэриллэн, хаста да кыраныысса таһыгар сырытта. Уопсайынан, аҥардас Саха сирин эрэ буолбакка, бүттүүн Россия биир бөдөҥ идэтийбит парламентскай деятелигэр кубулуйда.

Е. М. Ларионов — Ил Түмэҥҥэ биһиги улуустан депутат. Ону кини хаһан да умнубат. Элбэхтик улууска сылдьан, дьону-сэргэни кытта көрсүһэр, биһиги ситиһиилэрбитин уонна кыайан быһаарбатах боппуруостарбытын барыларын ымпыгар-чымпыгар тиийэ сиһилии билэр, үөрүүлэрбитин итиэннэ хомолтолорбутун тэҥнэ үлэстэр, улууска төһө кыалларынан көмөлөһө сатыыр.

Түмүктээн эттэххэ, Е. М. Ларионов — саҥалыы өйдөөх-санаалаах, киэҥ билиилээх-көрүүлээх, үрдүк культуралаах, төрөөбүт норуотун уонна дойдутун муҥура суох таптыыр итиэннэ кинилэр иһин улаханнык кыһаллар бөдөҥ государственнай салайааччы, биһиги намнар баар-суох чулуу киһибит. Кинини өссө биир болдьоххо Ил Түмэн депутатынан талыахайыҥ. Ол иһин көҕүлүүр бөлөхтө тэринэн, сөптөөх үлэни саҕалыахайыҥ.

Р. УШНИЦКАЙ,
РФ журналистарын Союһун чилиэнэ.

●

Быйылгы быыбар рынок сыһыаннаһыыларынан сибээстээн дойду экономиката күүскэ таҥнары түһэ турар кэмигэр олоробут, ону туоратыыга саҥа сокуоннары, уураахтары ылан дьон-норуот олоҕун тупсарыыга биллэн турар, саҥа талыллар Ил Түмэн депутаттары улахан быһаарар оруолу ылыахтара, араас сокуоннары, чэпчэтиилэри төрүт сокуоммутугар — Конституциябытыгар олоҕуран таһааран иһиэхтэрэ. Онон быыбардааччы буолан тураммын кэлэр быыбарга Ил Түмэҥҥэ биһиги Нам улууһуттан ким депутатка кандидатынан туруон сөбүй диэҥҥэ бэйэм санаабын кыттыһыахпын баҕарабын.

Санаа ситимэ

Онно кэскиллээх, үүнэн иһэр, үлэтин үгэнигэр сылдьар, бэйэтин үлэтинэн хас да сылларга мунньуммут баай уоппутун, сатабылын, тэрийэр дьоҕуру туһанарыгар саҕалаабыт үлэтин салгыы сайыннаран олоххо киллэрэригэр ордук кыахтаах буолуо этэ диэн Егор Михайлович Ларионовы саамай сөптөөх достойнай кандидатынан ааттыыбын. Биһиги билэрбит курдук кини үлэлээн кэлбит үлэтэ барыта дьон олоҕо тупсарын иһин, норуокка сулууспалааһын биир чаҕылхай холобурун көрдөрбүт киһибитинэн биллэр М. К. Аммосов баҕарбыт баҕатын толоруурга билигиҥи политическай-общественнай деятеллэриттэн биирдэстэрэ буолар. Кини бэйэтин тула үгүс элбэх саха норуотун чулуу дьоннорун Е. П. Жирковы, В. М. Власовы, А. Д. Петракову, Ф. Г. Охлопковы, У. А. Винокурованы о.д.а. үмүрү тардан тэрийэр, салайар дьоҕурунан кинилэргэ тирэҕирэн үлэлиир, Саха сирэ суверенней республика буолуутугар киллэрбит сүҥкэн улахан үтүөлээх. Итиннэ Федеративнай дуогабары оҥоруунан сибээстээн государство буоларбыт быһаарылыбыта буолар. Онно Федеративнай дуогабар республика Конституциятын — Төрүт Сокуонун ылыныыга төһүү документ буолуутун ситиспитэ.

Федеративнай дуогабар биир сүҥкэн суолтатынан — үгүс политическай деятеллэр, юристар этэллэринэн — Россияны уруккутун курдук аан дойдуга государство быһыытынан хааларын быыһаабыт историческай суолталаах дуогабар этэ дииллэр. Ол иһин Россия Конституциятыгар дуогабар сүрүн балаһыанньалара киирбитэ да көрдөрөр. Ити дуогабарга олоҕуран Саха сирэ эмиэ бастакынан Конституциятын ылыммыта. Бу барыта Е. М. Ларионов быһаччы кыттыытынан, олус күүстээхтик туруорсуутунан ситиһиллибитэ, онон төрөөбүт норуотун, Саха Республикатын интэриэһин туруулаһан көмүскээбитэ.

Е. М. Ларионов киһи быһыытынан чиэһинэйэ, көнөтө, судургута, аламаҕайа чахчы да киһилээхпин диир саха саарына киһи. Оннук да буолан итинник улахан боппуруостары ханна сөптөөх кэмигэр тактическай түгэннэри сөп түбэһиннэрэн быһааттарбыта үгүс буолуохтаах. Онно Е. М. Ларионов бэйэтэ этэринэн: «Биһиги бастакы Президеммит М. Е. Николаев ырааҕы көрөр, хоһуун принципиальнай позициятыттан Конституцияны Россия Федерациятыгар бастакынан ылыныыбыт улахан тутулуктаах этэ, политическай волята, үрдүк авторитета улахан оруоллаах буолбута», — диэн астынан туран бэлиэтиир. Итиннэ М. Е. Николаев Б. Н. Ельциҥҥэ авторитетынан туһанан үгүс сүрүн документаннарга илии баттатан ситиһиллибитэ чуолкай.

Нам улууһун дьоно-сэргэтэ (быыбардааччылара) саамай үлэтин үгэнигэр сылдьар Егор Михайлович Ларионовы Ил Түмэн быыбарыгар депутатка кандидатынан биир санаанан туруоруохтара диэн эрэнэбин.

Г. С. КОКОРЕВ,
үлэ, тыыл ветерана.

ПРОВЕРЬТЕ ПРАВИЛЬНОСТЬ ОФОРМЛЕНИЯ АБОНЕМЕНТА!

На абонементе должен быть проставлен оттиск кассовой машины.

При оформлении подписки (переадресовки) без кассовой машины на абонементе проставляется оттиск календарного штемпеля отделения связи. В этом случае абонемент выдается подписчику с квитанцией об оплате стоимости подписки (переадресовки).

Для оформления подписки на газету или журнал, а также для переадресования издания бланк абонемента с доставочной карточкой заполняется подписчиком чернилами, разборчиво, без сокращений, в соответствии с условиями, изложенными в каталогах Союзпечати.

Заполнение месячных клеток при переадресовании издания, а также клетки «ПВ—МЕСТО» производится работниками предприятий связи и Союзпечати.

ХОМУУР — 97

БАЛЫЙАҔА

Күһүҥҥү хомуур аҕыйах ыраас күннэриттэн биирдэстэрэ. «Эҥсиэли» хаһыат редакциятын сорудаҕынан А. А. Кузьмин салайар Қыһыл Дэриэбинэ Балыйатын, Н. Е. Винокуров биригэдьиирдээх хаппыыста үүннэрээччилэригэр сыруттыбыт.

Қинилэр сайыҥҥы кэмҥэ 8 киһилээх, онно көмөлөспүт эмиэ итиччэ үөрэнээччилэрдээх биригээдэни биригэдьиир көмөлөһөччүтэ М. Р. Винокуров солбуйааччыта Ю. Е. Васильев салайан 16 гектарга хаппыыстаны олордон, гектартан ортотунан 200 цн., 3 гектарга хортуоппуйу үүннэрэн гектаруттан ортотунан 100-түү центнери хомуйар соругу туруоруммуттара.

Күһүҥҥү хомуур кэмигэр төһө даҕаны күн-дьыл атахтаатар, хаһаайыстыба чилиэннэрэ быйылгы өлгөм үүнүүнү сүтүгэ суох хомуйар соругу туруорунан үлэлии-хамсыы сылдьаллар.

Быйыл күһүн хомуллубут үүнүү тиэйиитигэр бырааттыы Анатолий уонна Владимир Афанасьевтар «Урал» массыыналарынан үлэлээтилэр. Қинилэргэ суоппар Александр Винокуров ГАЗ-53 маркалаах массыынанан көмөлөстө. Хортуоппуйга хостуур агрегаты Григорий Ермолаев үүннээн-тэһиинээн үлэлэттэ. Хаппыыстаны быһыыны балаҕан ыйын саҥатыгар саҕалаабыттара. Онно Намнааҕы педучилище 26 студеннара биир нэдиэлэ устатыгар сыруттылар. Қинилэр үлэлэрин иһин хамнастарын хортуоппуйунан уонна хаппыыстанан ааҕыстылар.

Хортуоппуй хостооһуна балаҕан ыйын 18 күнүттэн 23-гэр диэри ыытылынна. Онно Бөтүҥ оскуолатын үөрэнээччилэрэ, Қыһыл Дэриэбинэ олохтоохторо кытыннылар. Қоллектив 30 тонна хортуоппуйу хостообутуттан 8 тонна кыһыл өҥнөөх хортуоппуйун сиэмэҕэ анаан хранилищеҕа уурда.

— Быйыл сайын Балыйаҕа М. С. Васильева теплицаҕа оҕурсуну уонна помидору үүннэрдэ. Қини сайын устатыгар 1,5 тонна оҕурсуну Дьокуускайга атыылаата. 3 центнер помидору биригээдэ үлэһиттэригэр түҥэттэ, — дииллэр биригээдэ үлэһиттэрэ.

Балыйа биригээдэтин оҕуруотчуттара быйылгы өҥ сайыҥҥа туруулаһан үлэлээн үрдүк үүнүүнү ыллылар. Қинилэргэ Бөтүҥ оскуолатын 8 үөрэнээччилэрэ, сайыҥҥы 5-с чиэппэрдэригэр сыыс оту үргэһиҥҥэ улахан көмөнү оҥорбуттарын астынан бэлиэтиллэр. Кураан кэмҥэ уу ыстарыытыгар дизелист Алексей Марков, сири таҥастааһыҥҥа, ууну кутууга трактористар Григорий Ермолаев, Юрий Васильев, шлангистар Александр Винокуров, Семен Қайгародов кылааттарын киллэрдилэр. Коллектив үрдүк үүнүүнү ылыытыгар Балыйа эбэ ыраас уутун, үтүөтэ-өҥөтө үгүс.

В. СЫРОМЯТНИКОВ.

СОКУОН ХАРАҒЫНАН

Сокуон—халыҥ хахха, суон дурда

«ТРУД» ХАҺЫАТ ААҒААЧЧЫЛАРЫН ЫЙЫТЫЫЛАРЫГАР ЮРИДИЧЕСКАЙ НАУКАЛАРГА КАНДИДАТ ЮРИЙ ЖУКОВ ЭППИЭТТИИР

ТУРИСТКА

Туристическай фирмаҕа азиатскай дойдулартан биирдэстэригэр путевка атыылыылларыгар көрдөспүтүм. Ол эрээри аккаастаабыттара, путевкалара бронялаахтар үһү. Бу сөптөөх дуо? (С. Янгельскай, Санкт-Петербург).

Сөбө суох. Туристическай өҥөнү оҥорор туһунан дуогабар «публичнай» дуогабардар диэн аатталаччы категориятыгар сыһыаннаах. Ол аата коммерческай тэрилтэ, бу түбэлтэҕэ туристическай, клиены кытта дуогабар түһэрсэр, ол аата өҥөнү оҥорорго эбээһинэстэнэр, бу тэрилтэ үлэтин характерын быыытынан өҥөнү көрдөспүт киһиэхэ хас биирдиитигэр оҥорор эбээһинэстээх. Чуолаан онон коммерческай тэрилтэ публичнай дуогабары түһэрсиигэ атыттарга сыһыаннаан биир сирэйи өрө тутар быраабa суох, потребительгэ туһааннаах өҥөлөрү (табаар, үлэ уо.д.а.) оҥорууга кыах баарын үрдүнэн публичнай дуогабары түһэрситтэн аккаастаныы көҥүллэммэт. Бу быраабыла РФ Гражданскай кодексын 426 ыстатыйатынан олохтоммута. Публичнай дуогабары түһэрситтэн олоҕо суох аккаастаныыга потребитель суукка үҥсэр быраабaтаах. Суут дуогабары түһэрсэргэ күһэйиэн, ону аахан, ГК 445 ыстатыйатыгар этиллэрин курдук, дуогабары түһэрситтэн олоҕо суох аккаастанар өрүт бары тахсыбыт хоромньуну атын өрүккэ төлүөхтээх.

УЧРЕДИТЕЛЬГЭ

Сабылаах акционернай общество (ЗАО) учредителлэрин састаабыттан хайдах бэрээдэгинэн тахсыахха сөбүй? (Н. Игнатенко, Кострома).

ЗАО-ну үөскэтии икки стадияны барар. Бастаан гражданнар уонна (эбэтэр) юридическай сирэйдэр, ЗАО-ну тэрийэргэ быһаарымыттар, обществоны тэрийэргэ биирдэ үлэлээһин туһунан хардарыта суругунан дуогабар түһэрсэллэр. Сабылаах АО учредителлэрин ахсаана 50-тан ордуо суохтаах, төттөрүтүн общество аһаҕаска уларытыллыахтаах. Дуогабарга уставной хаппытаал кээмэйэ олохтонор (сабылаах АО-ҕа ол обществоны регистрациялыыр кэмҥэ олохтоммут хамнас мунутуур кыра кээмэйин сүүс төгүл ылыллыбыт суумматыттан кыра буолуо суохтаах), акциялары төлөөһүн кээмэйэ уонна бэрээдэгэ, учредителлэр быраабaтара уонна эбээһинэстэрэ. Эмиэ итиннэ учредителлэр дуогабартан тахсар быраабaтара уонна ол содуллара суруллуохтарын сөп. Өскөтө обществоны тэрийэр туһунан сөбүлэһии ситиһилиннэҕинэ, учредительнай мунньах ыытыллар уонна учредительнай документтар ылыллаллар (обществоны тэрийэр туһунан уураах уонна кини устааба), общество салайар органа быһаарыллар. Документтар государственнай регистрацияны бараллар. Регистрацияланна да, общество тэриллибитинэн ааҕыллар.

Обществоттан икки ньыманан тахсыахха сөп: 1. акцияны барытын атыылаан; 2. общество бары акциялары толуйуутун модьуйуунан. Сабылаах обществоҕа акционердар акциялары бу АО акционердара баһыйа атыылаһар быраабaтарын тутуһан атыыланыахтаах. Общество бэйэтэ акциялары толуйуутун ирдиир быраап («Акционернай обществолар туһунан» Сокуон 75 ыстатыйата) акционерга баар маннык түбэлтэлэргэ: обществонан акционер быраабaтарын хааччахтыыр дьайыылар оҥоһулуннахтарына эбэтэр уураахтар ылыыннахтарына, өскөтө акционер мунньахха туһааннаах уураҕы утары куоластаабыт эбэтэр куоластааһыҥҥа кыттыыны ылбатах буоллаҕына. Акциялары толуйуу кинилэр рыночнай сыаналарынан оҥоһуллар.

ФЕРМЕРГЭ

Үс сыл устата дьиэ кэргэмминэн фермерскэй хаһаайыстыбанан дьарыктанабын. Фермер уонна фермерскэй хаһаайыстыба быһыытынан официальнайдык регистрацияламмытым. Улахан уолум куоракка көһөн киирэргэ уонна баайы үллэстэргэ быһаарынна. Чуолаан миэхэ «Нива» автомассыыныны аҕал диир. Онуоха кини быраабaтаах дуо? (Д. Иванов, Ставропольскай кыраай).

Быраабa суох. РФ Гражданскай кодексын 258 ыстатыйатыгар сөп түбэһиннэрэн, сир учаастага уонна фермерскэй хаһаайыстыбаҕа баар производство средствола (онуоха «Нива» вездеход халбаҥа суох сыһыаннаах) чилиэннэртэн биирдэстэрэ тахсыытыгар үллэһиккэ бэриллибэт. Хаһаайыстыбаттан тахсыбыт харчынан компенсацияны эрэ ылар быраабaтаах, ол кини баайгадуолга уопсай бас билиттэн тиксэр ирээтигэр тэҥ буолуохтаах. Ол хайдаҕый? ГК 257 ыстатыйатыгар көрүлэр: «фермерскэй хаһаайыстыба мала-сала кини чилиэннэригэр кыттыгас бас билии быһыытынан баар (ол аата ирээти быһаарыыта суох), өскөтө сокуонунан уонна дуогабарынан кинилэр икки ардыларыгар атын олохтоммотох буоллаҕына». Оттон ГК 258 ыстатыйатыгар сөп түбэһиннэрэн, фермерскэй хаһаайыстыба кыттыгастаах бас билиитин ирээтигэр чилиэннэр тэҥ быраабaтаахтар, ол гынан баран кинилэр икки ардыларыгар сөбүлэһиннэн атын олохтоммотох буоллаҕына.

ХОЛТУУРСУККА

РЭУ-га сантехнигынан үлэлиибин. Санузелы өрөмүөннээбит үлэбин администрация төлөөбөт быраабaтаах дуо, өскөтө олохтоохтор үҥсүүлэринэн үлэ атын маастарынан толоруллубут буоллаҕына? (Е. Михайлов, С.-Петербург).

Суруккуттан көрдөххө, эн үлэҕэр быраагы таһаарбыккын. Быраагынан ааҕыллыбыт бородууксуйаны оҥорууга үлэ төлөбүрүн бэрээдэгэ РФ КЗоТ-ун 93 ыстатыйатынан сүрүннэнэр. Онно суруллларынан үлэһит буруйунан толору быраак төлөнүө суохтаах. Кини буруйунан быстах быраак бородууксуйа туһалыыр степэниттэн көрөн, намтатыллыбыт расценканан төлөнөр. Өскөтө эн «холтууралаабыт» буоллаххына уонна эн үлэҕин хаттаан оҥорорго тиийиллибит буоллаҕына, оччоҕо администрация эйиэхэ төлөөбөт быраабaтаах.

БОСТУУККА

Уруккута совхозка, билиҥҥинэн АО-ҕа бостуугунан үлэлиибин. Мэччирэҥтэн төннөн иһэн, көмөлөһөөччүбүнээн сүөһүлэрбитин кытта бииргэ улахан силлиэҕэ түбэспиппит, ол түмүгэр түөрт бараммыт итээтэ. Администрация миэхэ быыгабар биллэрдэ уонна сүппүт бараннар сыаналарын толуйарга модьуйда. АО устаабынан сүөһү сүттэҕинэ, бостууктар толору материальнай эппиэтинэһи сүгэллэр. Ол эрэн бу бастакытынан, иккис накаастааһын, иккиһинэн, бараннар сүтүүлэригэр бэйэбин буруйдааҕынан ааҕыммаппын. Биһиэхэ ким сүбэлиир? Сүтүү толоруура уопсай үөргэ бэйэм бараннарбын биэриэхпин сөп дуо? (А. Цуров, Моздок).

Үлэҕэ эбээһинэстэрин толоро сылдьан предприятиеҕа үлэһитинэн оҥоһуллубут хоромньуга материальнай эппиэтинэс **маннык усулуобуйаҕа эрэ** сүктэриллэр: **өскөтө кини буруйунан таһаарыллыбыт** буоллаҕына. Уопсай быраабыла быһыытынан бу эппиэтинэс кээмэйэ кини ыйдааҕы орто хамнаһын суумматынан мунурданар. Ол эрээри үлэһит материальнай эппиэтинэһэ таһаарыллыбыт хоромньу **толору** кээмэйинэн буолуон сөп. Чуолаан, законодательствоҕа сөп түбэһиннэрэн, киниэхэ толору материальнай эппиэтинэс сүктэриллибит буоллаҕына, холобур, бу түбэлтэҕэ (ССРС Министрдэрин Сэбиэтин 1954 сыл олунньу 17 күнүнээҕи уураҕа дьайар, онно үлэһит буруйунан сыллы, ыныс сүөһү, бараан уонна коза өлүүтүгэр совхозтар үлэһиттэриттэн хоромньута толору материальнай эппиэтинэс туһунан этиллибитэ уонна АО устааба), эбэтэр маннык материальнай эппиэтинэс туһунан үлэһити кытта оһуобай дуогабар түһэрсиллибит буоллаҕына (бу харчыны уонна табаарынай сыаннастары хааччыйааччыларга эмиэ сыһыаннаах). Буруйдааһын туһунан мөккүөрдээх боппуруос суутунан көрүллүөн сөп.

Оттон «икки хос» накаастааһыны кытта хайдах буолуохха? РФ КЗоТ-ун 122 ыстатыйата этэр, **хоромньуну төлөөһүн үлэһити дисциплинарнай, административнай эбэтэр холуобунай эппиэтинэскэ дьайыы (эбэтэр дьайбатаҕын иһин) тардыыттан тутулуга суох оҥоһуллар, онон хоромньу оҥоһуллубут түбэлтэтигэр.** Уонна биһиги ааҕааччыбыт ыйытыытын бүтэһик чааһа. РФ КЗоТ-ун 118-1 ыстатыйатыгар сөп түбэһиннэрэн, хоромньуну таһаарбыт үлэһит баҕа өттүнэн толору эбэтэр сорҕотун төлүөн сөп. Администрация сөбүлэҥинэн кини предприятиеҕа тэҥ сыаналаах малысалы, баайы-дуолу биэриэн эбэтэр буортуламмыты, алдьаммыты көннөрүөн сөп (холобур, алдьаммыт бассыныны өрөмүөннүөн уо.д.а.). Онон эн АО-ҕа бараннаргын биэрэр кыахтааххын. ССРС Министрдэрин Сэбиэтин үөһээ ыйыллыбыт уураҕынан ол көрүллэр.

КИЭРГЭМСЭХТЭРГЭ

Биир бөдөҥ фирмаҕа производственнай отделга инженеринэн үлэлиибин. Биһиги шефпыт (тойоммут) үлэҕэ джинсылаах кэлэри бобор, оттон соторутааҕыта кинилэрэ мин чаҕылхай көстүүмүм уонна хаалтыһым сөбүлэппэтэ. Кини эттэ: «Өссө хатылаҥ — быыгабар ылыаҥ». (И. Егоров, Екатеринбург.

Өскөтө эн суол-иис министерствотыгар, өрүс транспордыгар эбэтэр таможеннай сулууспаҕа курдуктарга үлэлиириҥ буоллар. Олорго үлэ ис бэрээдэгин уонна дьиссипилиинэтин ураты быраабылалара дьайаллар. Олорго үлэҕэ **форменнай таҥастаах** кэлии наадалаах. Ити быраабыланы кэһии иһин эйигин эппиэтинэскэ тардыы сөптөөх буолуох этэ. Эн түбэлтэҕэр дисциплинарнай законодательство төрүт принцибинэн салайтарыахха наада: **үлэһити сэмэлээһин өскөтө кини быраабы утардыына уонна буруйу оҥорордуу толорботоҕуна эбэтэр бэйэтин үлэҕэ эбээһинэстэрин сөбө суох толордоҕуна эрэ туттуллуон сөп.** Олор үлэ ис бэрээдэгин быраабылаларыгар ыйыллан туралларын. Ону администрация киллэриитинэн предприятие, тэрилтэ үлэһиттэрин уопсай мунньахтарыгар, конференцияларыгар бигэргэтиллэр. Фирма үлэҕэ ис бэрээдэгин быраабылатыгар үлэһит көстүүмүгэр ирдэбил туруоруллубутун киһи саарбахтыыр (бу аналлаах таҥас уонна таҥас формата буолбатах).

ЭЛЕКТРОМОНТЕРГА

Уулусса сырдатыытын монтажтааһыҥҥа уонна өрөмүөннээһиҥҥэ электромонтерунан үлэлиибин. Кыһын тымныы. Биһиги иттэрбитигэр сынньалаҥ кэм көрүллэр дуо? (С. Кротов, Московскай уобалас).

Кырдьык көрүллүбүттэрэ. РФ КЗоТ-ун 153 ыстатыйатыгар сөп түбэһиннэрэн, тымныы кэмҥэ аһаҕас халлааҥҥа эбэтэр сабылаах ититиллибэт тутууларга үлэлээччилэргэ, тиэйэр-таһар үлэлэринэн дьарыктанар куруусчуттарга уонна үлэһиттэр атын категорияларыгар иттэргэ уонна сынньанарга аналлаах бириэмэ бэриллэр, ити үлэ бириэмэтигэр ааҕыллар. Предприятие, учреждение, тэрилтэ администрацията итиниэхэ сөптөөх тутуулуну хааччыйыахтаах. Сынньалаҥ кэми биэрии бэрээдэгэ уонна үлэ харыстабылын нуормаларынан быһаарыллар. Салгын температурата уонна тыал күүһэ, бу климатическай оройуоҥҥа ыйыллыбыт сынньалаҥнар олохтоох дьаһалтанан быһаарыллаллар (администрациянан), оттон сынньалаҥ ахсаана уонна уһуна — олохтоох усулуобуйаттан тутулуктанан предприятиеҕа уонна тэрилтэҕэ быһаччы.

ҮБҮЛЭЭРГЭ

Биһиги акционернай обществобыт директордарын сэбиэтэ оройуон дьаһалтатын баһылыгын солбуйааччы үбүлүөйүн кини оройуоҥҥа ситиһиилээх үлэтин бэлиэтээн, бэлэх биэрэргэ быһаарбыта, ону кини маннык бэлэҕи биэрии сокуонунан бобуллан турар диир. Биһиги юридическай сирэйбит уонна бэрик биэрбэппит ээ! (К. Фурс, Омскай).

Барыта бэлэх сыанатыттан тутулуктаах. Онон үбүлээр этиитэ син сөптөөх. РФ Гражданскай кодексын 32 баһын көрүөҕүг. Төһө да бэлэхтээһин бастакы көрүүгэ биир өрүттээх ылсыы-бэрсии буолбутун иһин, сокуон атыннык көрөр. Бэлэхтээһин дуогабара түһэрсиллиэхтээх, маныаха бэлэҕи ылааччы бэлэҕи ылыан иннинэ хаһан баҕарар аккаастаныан сөп. Хамсыыр малы-салы бэлэхтээһин дуогабара, өскөтө бэлэхтээччи юридическай сирэй буоллаҕына, уонна бэлэх сыаната сокуонунан олохтоммут саамай кыра хамнас кээмэйин (билигин 379 тыс. 500 солк.) аһарар буоллаҕына, суругунан толоруллар. Ол эрээри бэлэхтээһин суругунан дуогабара да кэккэ түбэлтэлэргэ уопсайынан **бобуулаах.** ГК 575 ыстатыйата оннук аатталаах: «Бэлэхтээһини бобуу». Холобур, бэлэх бобуллар (көннөрү бэлэхтэртэн ураты, үөһээ ыйыллыбыт суумманы аһарбат) государственнай сулууспалаахтарга уонна муниципальнай органнар сулууспалаахтарыгар (оройуоннар, муниципальнай округтар уо.д.а.), кинилэр дуоһунастаах балаһыанньаларынан сибээстээн эбэтэр кинилэр сулууспалыыр эбээһинэстэрин толоруунан сибээстээн. Онон «оройуон дьаһалтатын баһылыгын солбуйааччы айымньылаах үлэтин бэлиэтээн» бэлэххитин **380 тыс. солк.** элбэҕэ суоҕу талыҥ.

КӨРБҮӨЧЧҮГЭ

Миэхэ айылҕа көрбүөччү (билээччи — ясновидящий) идэтин биэрбитин биллим. Психотерапевт-практик быһыытынан төлөбүрдээх өтө көрүүнэн дьарыктаныахпын сөп дуо? (М. Муталибов, Казань).

Туох-ханнык иннинэ **государственнай лицензияны** ылыахтааххын итиннииккэ майгынныыр үлэнэн дьарыктанарга, онтон биирдиилээн предприниматель быһыытынан регистрацияны барыахтааххын уонна государственнай налоговой сулууспаҕа учуокка туруохтааххын. Ханнык баҕарар медицинскэй үлэнэн дьарыктанарга, о.и. эн дьарыктаныахтааххын баҕараргар лицензияны РФ субъектарын ситэриилээх былаастарын органнара (РФ састаабыгар киирэр республикалар правительстволара, кыраайдар, уобаластар, автономнай округтар, Москва уонна Санкт-Петербург куораттар дьаһалталара) биэрэллэр. Кинилэр аналлаах органнаахтар — лицензионнай палаталар. Кинилэр соруктара — юридическай сирэй эбэтэр гражданин маннык үлэни ыытарга төһө бэлэмнээҕин уонна бэйэтэ общественнай куттал суох буолуутугар итиэннэ регионнар гражданнарын интэриэстэригэр төһө сөп түбэһэрин быһаарыы. Наада буолар түбэлтэтигэр экспертиза ыытыллар, о.и. тутулуга суох. Көҥүлү биэриигэ аккаастаныы туһунан быһаарыыны ылыныыга кытаанах болдьохтор ылыллан туралларын. Ол суутунан быһаарыллыан сөп.

МАТЕРИАЛЬНАЙ ЭППИЭТИНЭСТЭЭХХЭ

Мин Үөрэтэр комбинакка завхоһунан үлэлиибин. Материальнай эппиэтинэстээх сирэйинэн буолабын. Бэйэм баҕабынан уурайарга сайабылыанньа биэрбитим, ол эрээри администрация ууратыахпыт суоҕа диир, комбинат бары хаһаайыстыбатын торуу ревизиятын эрэ кэнниттэн ууратыахтарын сөп эбит. Итинник бигэргэтии сокуоннай дуо? (П. Данилов, Белгород).

Сокуоннайа суох. Материальнай эппиэтинэстээх сирэйдэргэ толору уонна ханнык да хаааччахтааһына суох РФ КЗоТ-ун 31 ыстатыйатын балаһыанньата тарҕанар. Онно көрүллэриннэн үлэһиттэр биллибэт болдьоххо түһэрсиллибит үлэҕэ дуогабары (контрагы) икки нэдиэлэ иннинэ администрацияны сэрэтэн баран, хаһан баҕарар тохтотуохтарын сөп. Ити болдьох аастаҕына үлэһит **үлэтин тохтотор быраабaтаах,** оттон предприятие, учреждение, тэрилтэ администрацията киниэхэ үлэ киниискэтин биэрэр, бүтэһиктээх ахсааны оҥорор **эбээһинэстээх.** Администрация буруйунан үлэ киниискэтин биэриини уһатыыга үлэһиккэ күһэллэн борогууллаабыт кэмигэр орто хамнаһа төлөнөр (РФ КЗоТ-ун 99 ыстатыйата).

Материальнай эппиэтинэстээх үлэһиттэр үлэлэрин пракуоратын дьаһалталара) биэрэллэр. Кинилэр аналлаах органнаахтар — лицензионнай палаталар. Кинилэр соруктара — юридическай сирэй эбэтэр гражданин маннык үлэни ыытарга төһө бэлэмнээҕин уонна бэйэтэ общественнай куттал суох буолуутугар итиэннэ регионнар гражданнарын интэриэстэригэр төһө сөп түбэһэрин быһаарыы. Наада буолар түбэлтэтигэр экспертиза ыытыллар, о.и. тутулуга суох. Көҥүлү биэриигэ аккаастаныы туһунан быһаарыыны ылыныыга кытаанах болдьохтор ылыллан туралларын. Ол суутунан быһаарыллыан сөп.

СААҺЫН СИТЭ ИЛИККЭ

Орто оскуолаҕа үөрэхпин тохтоппокко эрэ үлэҕэ киириэхпин сөп дуо? Холобур почтаны тарҕатыыга? 14 саастаахпын. (Олег Киселев, Владимир).

РФ КЗоТ-ун 173 ыстатыйатыгар 15 сааһын туола иликтэри үлэҕэ ылыы көҥүллэммэт эрээри, ыччаты производственнай үлэҕэ бэлэмниргэ уопсай үөрэхтээһин учреждениеларын, начальнай уонна орто профессиональнай үөрэхтээһин учреждениеларын үөрэнээччилэрин доруобуйаларыгар буортута суох уонна үөрэхтэрин процесстарын кэспэт үлэҕэ үөрэхтэн көҥүл бириэмэлэригэр ылыы көҥүллэнэн турар. Оҕолор 14 саастарын туоллахтарына, төрөппүттэрэ (иитэ ылбыттар эбэтэр попечителлэр — өскөтө оҕо төрөппүттэрэ суох буоллаҕына) сөбүлэҥинэн үлэҕэ ылыллар.

Ол эрээри биир биллэркөстөр ураты баарын бэлиэтиэххэ наада. РФ КЗоТ-ун 175 ыстатыйата 18 саастарын туола иликтэри ыарахан эбэтэр буортулаах уонна кутталлаах усулуобуйаларыгар үлэҕэ, ону таһынан нравственнай сайдыыларыгар буортулаах үлэҕэ — оонньуу бизнеһигэр, түүҥҥү кабареларга уонна кулууптарга, испиирдээх утахтары, табаҕы, наркотическай уонна токсическай препараттары оҥорор, тиэйэр уонна эргинэр үлэҕэ ылары бобор.

(Салгыыта бэчээттэниэ).

1997 СЫЛ — М. К. АММОСОВ СЫЛА

Дьоһун сорук суолунан

МОСКВАТТАН АРАХСЫЫ

Улуу дьаалы дохсун Судаарыстыба суоһурҕуура уостан отуора уларыйа, кута куота илигинэ, ылҕаталыыр уһун илиитэ бысталамматах кэмигэр сир-дойду чыпчаалынан, дьон-соргу муоратынан аатырар аарга нэдиэлэ тэпсэҥэлээтибит. Атырдьах ыйын 29 күнүгэр Зеленоградка кэлэн автомотокулууп хороон хоспоҕор хорҕойон бугуһуйбут соноҕосторбутун муоһалаан улахан суолга таҕыстыбыт.

ДОЙДУБУТУН ТУҺААЙДЫБЫТ

Сорук боччумун тоҕолорон, сыал сүнньүн ситэн дьиэбит диэки дьэ эргилиннибит. Саргылаах Сахабыт сиригэр салаллыбыттар кыыралдьыта кылыһытабыт, күлүгүлдьүтэ көтүтэбит. Аны үс үллэр үөстээх, күлүмнүүр күндээрэр күөннээх, үөскээбит-күөнэхтээбит Эбэбитин тардыыланан таһаҕастанан, ыҥыырданан-ындыыланан уҥуордатар торҕо оҥочону, барҕа хайыыгы баттаһыахтаахпыт.

КҮҺҮН БИЛИННЭ

Түүнүн сөрүүкээтэ, сибиэннэннэ-силбиктэннэ. Биһиэхэ көмүс алтан күндээрийэн, хаҕыс хаһын сандаарыйан кыыа кыһын кыһарыйдаҕа. Киин килбиэн Россияны аана охсон, киэн кэтит Сибириҥ нөҥүөлээн өрүскэннээх өрүспүт уута кыдыымаҕыран, кырылыы-кыйытта илигинэ тиийэн Бэстээх эннэтин өнөйдөхпүтүнэ эрэ үргүлдьү Туймаадаҕа туораан Эҥсиэлигэ элээрдэбит.

СҮРЭХ ТЭБЭРИН ТУХАРЫ

Харах көрөрүн, мотуор үлэлиирин, көлүөнэ эргийэрин тухары иннибит диэки дьигиһитэбит, туһаайыыбыт хоту барыылдьытабыт. Ол түмүгэр күҥҥэ иккилии-үстүү төбүрүөн уобалаһы курдаттыахпытын сөп. Обургу куораттары ойоҕолуур обвод суол баар буоллаҕына бэрт. Суох буоллаҕына муна-буккулла моһуогуран уҥуордуурга тиийиҕин.

ВОЛГАНЫ ТУОРААҺЫН

Нуучча улуу өрүһүн Казань туһаайыытынан туораабыппыт. Паромунан. Уу моһол баччахтаах далаһата өрөмүөҥҥэ сабыллыбыт. Кэтитэ Өлүөнэ Якутскай иннинээҕи иэниттэн синньигэс. Мотуордааҕы уйуоҕунан угуммут, көлүөнэлээҕи батыаҕынан тиэммит аалга аалыҥнаспыт идэмэрдээх эрэттэр биһиги диэки тоҕуоруһаллар, сөҕө-көрө түмсэллэр. Ол быыһыгар ыыспа ыаһыйа ыйыталаһыынан ылахтаһаллар.

ТАТААР ТЫЛА ТАРБААҺЫННААХ

Биир сорсуннаах суоппар: «Маршруккутугар тоҕо Татарстан суруллубатаҕый?» — диэн олуйсан туоһулаһар. Кылгас алтыһыыга, көтүмэх көрсүһүүгэ бу өрүстээҕэр өссө кимиэллээх гынан баран сэттэ ый халыҥ мууһанан хаппахтанар, аҕыс ый көмнөх хаарынан үллүктэнэр нэлэмэн киэли аччыгый арыытыгар төрөөбүт киэн туттааччыбыт, номоххо киирбит будулҕан олоҕун хайдах өйүгэр хатанар гына кэпсиэххиний?

ТӨЛКӨ ТӨРҮТТЭНИИТЭ

1906 сыллаахха 9 саастаах Максим пансионакка олорон Нам улууһун соҕотох үөрэх үнэр үктэлигэр ыттарын бырахпыт оҕо оннугар ылыллыбыта. Үс сыл иһинэн нэһилиэк суруксута буолуохтааҕа. Дьоно онтон ордукка дураһыйбаттара. Итинтэн үрдүккэ үөрэттэрэр да кылахтара суоҕа. Билиигэ-көрүүгэ баҕата батарбакка аҕата Кир Васильевиһы хаайан куоракка киллэттэрбитэ.

ДЬАНЫАР СИТИҺИИТЭ

Дьоллоох Дьокуускайга тыаттан киирбит оҕо нууччалыы билбэтиттэн бастаан утаа ыарырҕаппыта. Онтон сылга оскуола икки сүһүөҕүн үргүлдьү ааһар кыахтаммыта. Кини биир сочиниениетыгар үлэ түбүк киһиэхэ үтүө өрүттээхтик дьайарын сэргэ, эти-хааны чэбдигирдэр, өйүсанааны сайыннарар диэн суруйбута.

ЫАРАХАНТАН ЧАҔЫЙБАККА

1914 сыллаахха учуутал семинариятыгар киирбитэ. Аһынан-таҥаһынан көмөлөһөччүлэрэ суоҕуттан, үөрэҕин тохтото түһэн баран, быстахтык атыыһыкка бирикээсчиттиргэ күһэллибитэ. Манна Нам сахатын уола чулуу дьоҕурдааҕынан биллибитэ. Олох диэн кытаанахтан толлубакка, үрдүк үтүө сыал иннигэр дьоһун-чулуу сорук туһугар охсуһуу буоларын бигэтик өйдөөбүтэ.

ХААР-МУУС ҚЫАҺААҢҢА

Бу кэмҥэ күрүөтэ суох түрмэҕэ дьүгэлэтиллибит, хаһаата суох хаатыйаҕа хааччахтаммыт биллиилээх бассабыыктар «Юный социал-демократ» диэн аатталах кистэлэҥ түмсүү тэрийбиттэрэ. Онно олохтоох ыччаттары уһуйбуттара. Максим Е. М. Ярославскай куруһуогунан аатталах ордуу аанын биир бастакынан арыйбыта.

ТӨЛӨН ҮӨСТЭНИИТЭ

Баай-дьаданы олоҕо атырдьах салаатыныы икки аҥы уратытын көрөн-билэн улааппыт оҕо кистэлэҥ түмсүү бастыҥ кыттыылааҕа буолбута. Ыраахтааҕы сытынньаҥ салалтата Аан дойду маҥнайгы сэриитигэр норуотун хаанынан уһуннарбыта. Ол иһин 1917 сыл олунньуотааҕы революцияны политсыылкалаахтары кытта үөрүүнэн көрсүбүттэрэ.

КӨРДҮГЭННЭНЭ КҮӨДЬҮЙҮҮ

Өрүскэннээх күүркэйии маҥнайгы хардыытын оҥоруоҕуттан ыла ыччат билиниллэр лидерэ буолбута. Дэлэҕэ Емельян Ярославскай Чаҕылхай Максим диэн аатталах дуо?! Киһи-хара санаатын тардан демократияны олохтоһорго холонуута, дьон-сэргэ дьылҕатын ыйдаҥардан социализмы сириэдитэргэ сорунуута бу кэмтэн саҕаланнаҕа.

БАСТАКЫ ҚЫАЙЫЫ

Олунньуотааҕы уххан оргуйуутугар Дьокуускайга ыраахтааҕы олохтоох былаастарын эспиттэрэ. Долгун далаанын улуустарга кытта тарҕаппыттара. Уу суола аһыллыыта күүс өттүнэн көһөрүллүбүт-күөнтэниллибит Россиятааҕы социал демократическай партия чилиэннэрэ дойдулаабыттара. Ол эрээри кинилэр кэннилэриттэн Туймаада тоҥ буоругар ыспыт толуу сиэмэлэрэ тыллыбыттара.

ӨҚТӨӨП ӨРӨҐӨЙӨ

Оттон Петроградка улуу ураһыйыылаах Аан дойдуну атыйахтаах уу курдук аймаабыт өрөбөлүүссүйэ өрөкүйэр. Ол кыайыы чаҕылыҥнас сураҕын сандаарыта ыһаллар. Бу чахчы капитализмтан социализмҥа киириини кэрэһэлиир сүҥкэн бэлиэ биэтэк буоларын бэлиэтииллэр. М. К. Аммосов көҕүлээһининэн эдэр социал демократтар мөккүөргэ киирэллэр, миитиннэри ньиргитэллэр.

ОҔОРУКТААХ ОХСУУ

1918 сыллааҕы кыһын балкыырдаах балаардаһыыга баранар. Кулун тутар 29 күнүгэр «Уобалас сэбиэтэ» социал демократтары тутуталаан хаайталаан кэбиһэр. Дьокуускай забастовкалааһынынан, бырачыастааһынынан хоруйдуур. Улуссалары «Максимы босхолоон! Барыларын таһаартаан!» — диэн модьуйуу лозуннаах демонстраннар киэптииллэр.

РЫДЗИНСКАЙ ЫСТЫЫҚТАРА

От ыйын 1 күнэ үүнэр түүн. Киин Сибириттэн ыҥырыллыбыт кыһыл этэрээт Дьокуускайга киирбитэ. «Уобалас Сэбиэтин» сэбилэниилээх күүһэ улахан утарсыыта суох бэриммитэ. Хаайыыттан босхоломмут бассабыыктар үлэ үөһүгэр түспүттэрэ. Максим кыра-хара омук үлэһит-аймах түмсэр Федерациятыгар киирсэн Советскай былааска холбоһуу ордугун дакаастаспыта.

КҮҮҺҮНЭН ҮРЭЙИИ

Аны туран атамааннар-генераллар гвардеецтар-хахаардалаахтар аармыйаны кучуйаннар, Колчагы өйөөннөр киэн Сибиргэ саҥа тэриллибит Сэбиэскэй былааһы самнарбытынан барбыттара. Атырдьах ыйын 22 күнүгэр өрүс баһыттан ыытыллыбыт үрүҥ этэрээтэ сүнньүн булуохча буолбут тускулу бурайбыта. Саха РД Союһугар М. К. Аммосов чилиэн уонна исполком председателэ этэ.

ОХСУҺУУ УОРААННАНЫЫТЫГАР

Биһиги киһибит доҕоро П. А. Ойуунускайдыын туорайданыыттан куотан, үүннэниттэн төлөрүйэн биэрбиттэрэ. Максим Иркутскай подпольщиктарын кытта билсиһээт, «Беднов» диэн псевдонимнанан Колчак былааһыгар утарсыыга кыттыбытынан барбыта. Платон Алексеевич Томскай губернияҕа саһан олохсуйбуттара. Максим Кирович соругун тосхолунан, сыалын соругунан бара-кэлэ сылдьыбыта.

СҮРҮН СОРУК

Сибиирдээҕи кистэлэҥ партийнай конференция үрүҥ аармыйаны кэтэҕиттэн кэбирэтэн, омук интервеннэрин ойоҕоһуттан солбонутан үлэһит баһынай арааҥатын, ол иһигэр саллааттары кытта бэйэҕэ тардыы уталыттыллыбат хайысханы туһаайбыта. Хам баттаммыты ханыылаһыннаран, кыра урдустары кытыннаран Колчагы хампарытыыга кытыннарыы ыйыллыбыта.

УҐАРААБАТ ЭРЧИМНЭЭХТИК

М. К. Аммосов Сибир киэн киэлитинэн кэрийэн подпольщиктары, партизаннары, өрө тураччылары ситиһиилээхтик ситимниирэ. Дьоһун-дьоҕоот сорудахтары толортуура. Үрүҥнэргэ сулууспалыыр омук билиэннэйдэрин кытта көрсөрө. Маныаха кыһыл кылааннааҕын, конспиратор сатабыллааҕын, агитатор ылыннарылааҕын көрдөрбүтэ. Ол иһин даҕаны фрону туораан Москваҕа тиийиини киниэхэ эрэннэхтэрэ.

А. НОВГОРОДОВ.

Улуустааҕы СПЭК мунньаҕар

Б. дь. балаҕан ыйын 26 күнүгэр ыытыллыбыт мунньахха маннык боппуруостар көрүлүннүлэр:

1. «Үлэһиттэри урутаан уонна кэмиттэн-кэмигэр медицинскэй көрүү ыытыллар учреждениеларыгар, тэрилтэлэригэр, предприятиеларыгар биир образецтаах тус бэйэ медицинскэй кинии скэтин олохтоохун туһунан» СР Правительствотын 1997 сыл ыам ыйын 21 күнүнээҕи 593-р №-дээх дьаһалын толоруу хаамыытын туһунан уонна СР санитарнай-эпидемиологическай надзорга Госкомитетын 1997 сыл атырдьах ыйынааҕы «Нэһилиэнньэ декретированнай контингенын уочарата суох гигиеническэй аттестациятын туһунан» уураҕын толоруу миэрэлэрин туһунан.

2. СПЭК 1997 сыл от ыйын 22 күнүнээҕи 850 №-дээх уураҕын, СР Правительствотын 1997 сыл от ыйын 24 күнүнээҕи 889-р №-дээх дьаһалын толоруу хаамыытын туһунан. «Нам селотугар мээнэ сылдьар ыттары, куоскалары суох оҥоруу ыйын ыытыы туһунан».

3. Нам селотугар баанньык үлэтин туһунан.

Бастакы боппуруоска улуустааҕы СПЭК маннык уураҕы ылынна:

1. 1997 сыл сэтинньи 15 күнүгэр дылы улуус бары учреждениеларын, тэрилтэлэрин, предприятиеларын салайааччыларын, чааһынай предпринимателлэри бэйэлэрин бары үлэһиттэрин РФ санитарнай-эпидемиологическай надзорга Госкомитетынан 1996 сыл атырдьах ыйын 9 күнүгэр М/151-12 №-дээҕинэн бигэргэтиллибит биир образецтаах тус бэйэ медицинскэй кинии скэтинэн профилактическай уонна кэмиттэн-кэмигэр чинчийиигэ хаачыйалларыгар.

— нэһилиэнньэ декретированнай контингенын уочарата суох аттестациялааһыны хааччыйарга.

2. Улуустааҕы киин балыыһа кылаабынай бырааһыгар В. В. Макаровка баҕастайаннай болдьоохо:

— үлэҕэ киирингэ урутаан уонна кэмиттэн-кэмигэр медицинскэй көрүүлэр түмүктэрин тус бэйэ биир образецтаах медицинскэй кинии скэтигэр документтары толоруу олохтоммут бэрээдэгин тутуһан толоруулуу хааччыйарыгар.

3. Намнааҕы ЦГСЭН кылаабынай бааһыгар В. С. Хохоловаҕа:

— улуус предприятиеларыгар уонна тэрилтэлэригэр тус бэйэ медицинскэй кинии скэтин туттуулуу хонтуруоллааһыны олохтуурургар.

— санитарнай-гигиеническай минимум программатынан декретированнай контингент билиитин уочарата суох аттестациялааһыны ыытарыгар. Болдьоҕо 1997 сыл сэтинньи 15 күнүгэр дылы.

Иккис боппуруоска:

1. Нам селотун дьаһалтатын баһылыгын И. С. Протопоповы эбээстиргэ:

— 1997 сыл алтынньы 5 күнүгэр дылы болдьоохо «Бэйдиэ сылдьар ыттары, куоскалары суох оҥоруурга ыйы ыытыы туһунан» СР Правительствотын 1997 сыл от ыйын 22 күнүнээҕи дьаһалын толоруурга халбаҥа суох миэрэлэри ылларыгар.

2. ЖКХ ПУ начальнигын Н. А. Самсоновы эбээстиргэ:

— УИДьО-ны кытта сөбүлэһиннэрэн туран, мэнээк сылдьар ыттары өлөрүүгэ биригээдэни тэрийэригэр. Болдьоҕо алтынньы 5 күнүгэр дылы.

3. Нэһилиэнньэ күүһүнэн төлөөн туран, бэйдиэ сылдьар ыттары өлөрүүнү тэрийэргэ.

3. УИДьО начальнигар М. М. Павловка:

— бэйдиэ сылдьар ыттары өлөрүүгэ куттала суох буолуулуу, хонтуруолу хааччыйарыгар.

4. Дьиэ сүөһүлэрин ыарыыларын утары охсуһуурга станция кылаабынай бырааһын эбээһинэһин толороччу В. А. Байшеваны эбээстиргэ:

— сэтинньи 15 күнүгэр дылы болдьоохо ыттары уонна иириитийэр ыарыыны утары профилактическай быһыыны учуоттуурургар.

Үһүс боппуруоска:

1. Улуус дьаһалтатын баһылыгыттан А. Н. Ядреевтан туруорсарыгар көрдөһөргө — Саха Республсикатын Правительствотыттан баанньык өҥөтүн дотациялаһын туһунан.

2. Улуустааҕы үп управлениетын начальнигын эбээһинэһин толороччу В. В. Поповаҕа эбээстиргэ — баанньыкка газовай котеллары атыылаһарга 30 мөл. солк. буларыгар. Болдьоҕо алтынньы 5 күнүгэр дылы.

3. Нам селотун дьаһалтатын баһылыга И. С. Протопоповы эбээһинэстиргэ:

— Нам селотун баанньыгын сэтинньи 1 күнүттэн үлэлэтиини хааччыйарыгар.

Улуус СПЭК-тын председателэ
Е. Е. ИВАНОВ.

ИҺИРЭХ ТЫЛЛАР

В год образования, в канун праздника Дня Учителя, мы хотим поздравить любимых учителей.

Нашу первую учительницу — **Лену Кирилловну АКИМОВУ**, учителей-предметников: **Анфису Петровну ПРОТОДЬЯКОНОВУ, Людмилу Сергеевну ПЕСТЕРЕВУ, Анну Егоровну КУЛАКОВСКУЮ, Тамару Васильевну РУМЯНЦЕВУ, Наталью Степановну ВИНОКУРОВУ, Ирину Юрьевну ЩЕРБАКОВУ, Лену Егоровну ФЕДОТОВУ, Павла Владимировича СЫРОМЯТНИКОВА, Александра Афанасьевича ЗАХАРОВА, Анатолия Николаевича СПИРИДОНОВА** и нашего классного руководителя **Аллу Алексеевну АБРАМОВУ.**

Дарим Вам наше стихотворение:

С Днем Учителя Вас поздравляем,
И от всего класса вам желаем:
Чтобы улыбки на лицах сияли.
И зарплату вовремя давали!
Счастья, радости вам всем
И решения всех проблем!

С наилучшими пожеланиями ученики 6«А» класса Намской средней школы № 2.

Реклама ● Биллэриилэр ● Реклама

Ким водительскай дастабырыанньаны уонна техталону («Сельхозтехника» оройуонугар) булбуттар БАРАМЫГИН Афанасий Васильевич аатыгар маннык аадырыска манньаҕа тиэрдэргитигэр көрдөһөбүн: Даадар, Чэчир, 7, эбэтэр 21-9-50 тел. биллэрэргитигэр.

А/М сериялаах 851093 №-дээх Васильев Борис Михайлович аатыгар бэриллибит водительскай дастабырыанньа сүппүтүнэн дьиҥэ суоҕунан аҕыллар.

Редакторы солбуйааччы Г. К. ЭВЕРСТОВ.

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура —21496, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21640, Бухгалтерия — 21141. «Нам» телерадиостудия — 21632.

Сурукка аккытын-суолгутун, үлэҕитин, дьиэҕит аадырыһын чуолкай ыйыҥ.
Автор этэрэ мэлдьи хаһыат санаатыныын биир буолуохтаах диэн буолбат.

«Эҥсиэли»—Нам улууһун хаһыата; 678040, Саха Республиката, Нам с. Октябрьскай уул., 1.
Учредителлэр: Нам улууһун дьаһалтата, «Саха-полиграфиздат» национальнай компания.
С. Р. бэчээт уонна маассабай информация көҥүлүн көмүскүүр региональнай инспекциятынан регистрацияламмыт № Я 0095.

Нам улууһун типографията: 678040, Нам с. Ленскэй уул. 85.
Формата АЗ. Кээмэйэ 1,0 бэч. лист. Нэдиэлэҕэ үстэ тахсар. Индексэ 54880. Тираһа 1531.
Бэчээттэннэ 01.10.97 с. Сакааһын №-рэ 107